

≡ Eesti
≡ Kontsert

KONTSERT-VESTLUSRING

Parem kui Brahms?

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

Admirals Group AS

L 5. OKTOOBER 2024 17.00 Heino Elleri muusikakooli Tubina saal

KONTSERT-VESTLUSRING

Parem kui Brahms?

Tõnu Kalm klarnet

Mihhail Gerts klaver

Age Juurikas klaver

Joonas Hellermaga vestlevad heliloojad **Erkki-Sven Tüür** ja
Rasmus Puur

Johannes Brahms (1833–1897)

Klarnetisonaat nr 1 f-moll *op.* 120 nr 1 (1894)

I *Allegro appassionato*

II *Andante un poco adagio*

III *Allegretto grazioso*

Tõnu Kalm (klarnet) ja Mihhail Gerts (klaver)

Vestlusring: Joonas Hellerma, Erkki-Sven Tüür, Rasmus Puur

Eduard Tubin (1905–1982)

Klaverisonaat nr 1 E-duur (1928)

I *Sonata-allegro. Moderato con espressione*

Age Juurikas (klaver)

Johannes Brahms (1833–1897) sündis Saksamaal Hamburgis. Tema isa oli muusik, kes teenis elatist mitmete pillide mängijana. Isa oli ka poisi esimene õpetaja, aga noore Brahmsi peamiseks instrumendiks sai klaver ning juba 10-aastaselt oli ühel eraviisilisel kontserdil tema debüüt pianistina. 1842. aastal olevat tema toonane klaveriõpetaja kurtnud, et poiss võiks olla hea mängija, kui ta ometigi lõpetaks selle komponeerimise. Ka vanemad arvasid, et interpreedina oleksid pojal paremad väljavaated kui heliloojana. Kahekümnesena, oma esimesel kontserdireisil, kohtus ta kahe olulise kaasaegse heliloojaga – Franz Liszti ja Robert Schumanniga. Kontakt Lisztiga ei osutunud viljakaks, kuna Brahmsile tundus tema muusika vormitu ja ülespuhutuna. Kuid Schumanni osaks sai kujundada Brahmsi kunstilist ja isiklikku elu. Schumann, olles kuulnud noort heliloojat oma teoseid mängimas, sattus nii esitusest kui ka muusikast vaimustusse ning kirjutas oma ajalooliseks saanud artikli „Uued teed“ („Neue Bahnen“, ajakirjas Neue Zeitschrift für Musik, 1853), kus ennustas andekale muusikule suurt tulevikku. Noor helilooja oli üleöö saabunud kuulsusest heidutatud ja muretses, kas ta ikka suudab publiku kõrgenenud ootusi rahuldada. Ja ega kõik ei läinudki algul väga edukalt.

Hoolimata oma muusika läbinisti romantilisest iseloomust jäi Brahms toetuma klassikalistele vormidele ja klassikute pärandile. Nõnda peeti teda juba kaasajal tõeliseks saksa traditsioonide alalhoidjaks. Vanemate meistritööde suurepärase tundjana muutus ta enda kirjutatu vastu äärmiselt kriitiliseks, revideeris oma töid lõputult, saatis neid sõpradele nõu saamiseks ja kritiseerimiseks, mõned ka hävitas. Säilinud on seetõttu väga kvaliteetne.

Brahms on kirjutanud kõigis traditsioonilistes žanrides peale ooperi: neli sümfooniast, kolm kontserti (neist kaks klaverile, üks viiulile orkestriga), klaveripalu, üle 200 laulu, kooriteoseid ja ta on 19. sajandi II poole üks olulisimaid kammermuusikameistreid.

Sellal esitati kammermuusikat üksnes kodus ringis, kuna avalikus muusikaelus domineerisid ooper ja (segakavadega) sümfooniakontserdid – kammermuusikat ja selle loojaid peeti ajale jalgu jäänud konservatiivideks. Brahmsi loome nimekirjas on 24 kammerteost eri koosseisudele, neist 16 on klaveriga, kirjutatud on ta neid aga hulga rohkem – nagu juba öeldud, siis äärmiselt nõudliku heliloojana ta osa hävitas.

1890. aasta paiku, 57-aastasena, pidas Brahms plaani komponeerimisega lõpp teha, kuna tundis, et on juba küllalt saavutanud ja oleks aeg

rahulikult vanaduspõlve veeta. Ühes kirjas 1890. aastate algusest on ta märkinud: „Alustasin viimasel ajal paljusid teoseid, näiteks sümfooniast jne, kuid mitte midagi ei tulnud välja. Mõtlesin, et olen vanaks jäänud. Tõepoolest, kogu elu olen olnud usin, olen palju saavutanud, minu vanadus on kindlustatud – miks ma ei võiks seda nautida? Ja nõnda mõeldes rahunesin, muutusin rõõmsamaks ja rahulolevamaks ning hakkasin uuesti komponeerima.“ Ajendi uuesti muusikat looma hakata leidis ta 1891. aasta algul Meiningeni festivalilt, kus kuulis klarnetist Richard Mühlfeldi esitamas Weberi ja Mozarti teoseid, ja oli sellest muusikust lummatud. 1891. aasta suvel kirjutas ta väga kiiresti kaks teost, mille koosseisus on klarnet – klarnetitrio *op. 114* ja klarnetikvinteti *op. 115* –, mis mõlemad on pühendatud Mühlfeldile. Ansamblikoosseis, kus üks pillidest on klarnet, oli toona üsna haruldane (klarnetikvintette olid tuntud heliloojatest varem kirjutanud vaid Mozart ja Weber). Ja 1894. aastal järgnesid neile veel **kaks klarnetisonaati op. 120**. Ka klarnetisonaat oli enne Brahmsi oopusi üsna kasutamata valdkond ja alles pärast neid helitöid märkasid heliloojad sellele kooslusele kirjutama hakata. Sonaadid valmisid 1894. aasta juulis Bad Ischli nimelises kuurortlinnas. Helilooja kutsus klarnetisti sinna, et sonaate koos proovida mängida, ent Mühlfeld ei saanud sõita.

Klarnetisonaadid kõlasid nende esituses sama aasta septembris ühel kinnisel koosviibimisel ja novembris mängisid nad neid ka Clara Schumannile. Avalik esiettekanne (ikka samade mängijatega) oli 1895. aasta jaanuaris. Nimetatud klarnetiteosed on Brahmsi viimaseid kompositsioone (lisaks neile kirjutas ta neil aastail veel üksnes klaverimuusikat).

Eduard Tubin (1905–1982) alustas oma heliloojateed sarnaselt paljude heliloojatega klaverimuusikast, tema esimesed klaverilood – mitmesugused palad ja prelüüdid – valmisid 1920. aastate II poolel veel Tartu kõrgema muusikakooli õpilasena. Tubin pidi olema hea klaverimängija, seda eeldas juba tema esimene amet – kui ta 1930. aastal Vanemuise teatrisse tööle asus, oli ta esimesel aastal poole kohaga repetiitor-klaverisaatja ja poole kohaga dirigent. Eriklaverit ta aga õppinud ei olnud, vaid oli klaverimänguga alustanud omal käel ja sedagi mitte liiga vara.

Klaveri ostmisest perre jutustab Eino Tubin („Ballaad“, lk 22): „Kui Eduard oli 13 aastat vana [1918. aasta sügisel], müüs isa Tartu turul vasika ja ostis talle vana tahvelklaveri. Ise oskas Joosep klaveril ainult ühte [oma loodud] lihtsat lugu mängida, Eduard pidi omal käel klaverimängu õppima. Ta hakkas harjutama Punscheli koraaliraamatu järgi, mis oli kodus olemas. Suvistel

koolivaheaegadel mängis ta koos küla viiulimeestega lihtsamaid Händeli, Corelli ja Tartini sonaate või parasjagu moes olnud palu." Ka Tubin märgib oma eluloos, et õppis klaverimängu iseseisvalt, kuna keegi õpetada ei osanud. („Rändavate vete ääres“, lk 14) On tähelepanuväärne, et külamehed oskasid ja tahtsid mängida sellist klassikalist repertuaari. Samuti pidi Tubin olema oma mänguoskustes kiiresti edenenu, et külamehed teadsid tulla ja soovida temaga koos musitseerida.

1920. aastal astus Tubin Tartu õpetajate seminari, mille lõpetas 1926. Seminaris õpetati teiste ainete kõrval muusikat ja laulmist, peale selle olid kõigile kohustuslikud klaveritunnid. Seminari ajast on mälestusi, mis jutustavad, et Tubin armastanud tihti klaveril improviseerida ja saatis kaasõpilasi. Koolikaaslane Karl Ader on meenutanud: „Mäletan, et sageli istus ta peale tunde klaveri taga ja mängis. Imetlesime ta mängu innukust. Erilise hooga esitas ta Liszti II Ungari rapsoodiat. Ta nagu sulas muusikasse, mängis terve oma olemusega. Mäletan ka teda klaveri taga improviseerimas. Näis, nagu ei kuuleks ega näeks ta, mis ümber sünnib, aina helidesse sukeldus ta jäägitult. Kui ta mängimise lõpetas, siis nagu ärkas, oli kohmetu, punastas, nagu oleks ta milleski süüdi, ning kadus. Mäletan sedagi, et ühel seminari peol,

mis toimus Vanemuise saalis, sai Tubina eestvõttel teoks Beethoveni „Coriolanuse“ esitamine kahel klaveril ja kaheksal käel. Esitajateks olid Eduard Tubin, Eduard Oja jt. Seekord oli taoline esinemine Tartu koolinoorte seas suursündmuseks.“ („Eduard Tubin ja tema aeg“, lk 35)

Edasi muusikakooli aastail tuli ette musitseerimist koos Eduard Ojaga. 1926. aasta suvel elasid Tubin ja Oja suvel Elvas koos (et Oja harmooniaõpinguid tõhusalt edendada) ja said võimaluse pühapäeviti kinos mängida. Eduard Tubin on meenutanud: „Elvas tehti kino. Sel ajal oli pühapäeva kino. Kusagile seltsimajja seati sisse aparaadid ja lina ja see oligi kino. Seal oli vist kolm seanssi. Meie olime siis kahekesi need kinomuusikud. Oja mängis viulit ja mina klaverit. Otsisime repertuaari ka välja. Olid kohe spetsiaalselt trükitud noodid filmi jaoks, jupp siit, jupp sealt. Ja me mängisime üheksa tundi järjest! Saime sellest muidugi raha ka, mitte palju, aga meile küllalt. Siis olime mõlemad õhtul surmani väsinud. No väikesed vaheajad olid ka seansside vaheajal, kui rahvas läks saalist välja, aga üheksa tundi oli kokku. See on mul eluaeg meeles.“ („Vestlused Tubinaga“, lk 282) Samas on ta märkinud (võimalik, et liiga enesekriitiliselt) õpinguaastate kohta Elleri juures: „Olav Roots [dirigent, pianist ja helilooja, Tubina õpingukaaslane Elleri klassis] oli meist teistest eelistatud olukorras:

ta oli võimeline ise mängima oma teoseid – oskus, milleni ta kolleegid ei küündinud. Meie võisime ainult kuidagi konarlikult mängides ja elava ettekujutuse abiga oma töid enesele selgeks teha ja aimata, kuidas need peaksid kõlama, kui neid mängitakse.“ („Rändavate vete ääres“, lk 223)

1944. aasta sügisel Rootsis põgenikelaagris viibides kirjutas Tubin oma klaverimängu ja esinemise kohta abikaasa Erikale: „Täna on siis kell 3 kohvi ja õhtul suur galakontsert, st tulevad kõrged külalised sotsiaalministeeriumist (laagrite üldjuhatus) ja töömest. Peab väärikalt esinema ja selletõttu on varsti pääproov. Olen nüüd mitu päeva harjutanud klaverit ja hakkam tasakesi vormi minema, st suudan jagu saada saatepartiidest. Ainuke pätkel on „Anitra tants“, mida lendine Estonia balletisolist Klaudia Maldutis tantsib, see on kohati väga ebamugav mängida. Ent usun, et saan ehk hakkama.“ (3. XI 1944, „Eduard Tubin. Kirjad 1“, lk 249) Oli siis Tubina enda klaverimängu- oskusega kuidas oli, kuid kirjutatud klaveripartiid võivad olla väga keerulised, eriti nt „Virmaliste sonaadis“.

Klaverisonaat nr 1, mis on loodud 1928. aastal veel Heino Elleri õpilasena Tartu kõrgemas muusikakoolis, on Tubina esimene suurvormis helitöö. Sonaat on neljaosaline, aga selle esimest

Tõnu Kalm
Foto: Sävelin Siida

osa on autor hiljem näinud ka iseseisva teosena pealkirjaga „Sonaat-allegro“. See on kirglik ja emotsionaalne oopus, kus eeskujuks ja inspiratsiooniallikaks on selgelt olnud Aleksandr Skrjabin oma helikeele ja väljenduslaadiga. „Sonaat-allegro“ kõlas esmakordselt autori ettekandes 13. mail 1928 Tartu õpetajate seminari 100 aasta juubeli kontsert-aktusel. Samuti kõlas I osa Olav Rootsi esituses Elleri õpilaste kontserdil 1930. aasta mais, mis oli esimene omataoline Eestis.

Tõnu Kalm (s 1987) on Eesti klarnetist ja kammermuusik. Tõnu töötab Heino Elleri muusikakoolis klarnetiõpetaja ja puhkpilliosakonna juhatajana. 2007–2024 oli ta Vanemuise sümfooniaorkestri

Mihhail Gerts
Foto: Kaupo Kikkas

klarnetirühma abikontsertmeister. Ta on lõpetanud Eesti muusika- ja teatriakadeemia ning täiendanud end paljudel meistrikursustel Euroopas ja Skandinaavias. Ta on edukalt osalenud konkurssidel, pälvinud esikoha ja parima uudisteose esitaja preemia Eesti interpretide konkursil (2012), on IV Andrejs Jurjānsi nim rahvusvahelise puupuhkpillimängijate konkursi laureaat ning keskastme muusikakoolide vahelise konkursi kolmekordne võitja. Solisti, ansamblisti ja orkestrandina on ta esinenud mitmel pool Euroopas, Skandinaavias ja kõikjal Baltikumis.

Mihhail Gerts on juhatanud maailmas üle 70 orkestri, nende hulgas on NHK Sümfooniaorkester ja Osaka Filharmooniaorkester

Jaapanis, BBC Sümfooniaorkester, Accademia Nazionale di Santa Cecilia (Itaalia), Sydney Sümfooniaorkester, rida orkestreid Prantsusmaal ja Saksamaal, sh Prantsuse Raadio Filharmooniaorkester, Leipzigi Gewandhaus-orkester, Staatskapelle Dresden, Berliini Saksa Sümfooniaorkester, Belgia Rahvusorkester, Oslo Filharmooniaorkester, Helsingi Linnaorkester, Monte Carlo Filharmooniaorkester, Luxembourgi Filharmooniaorkester, liri Rahvuslik Sümfooniaorkester, Gulbenkiani Sümfooniaorkester (Portugal), Liverpooli Kuninglik Filharmooniaorkester, Birminghami Linnaorkester, Poola Raadio Rahvuslik Sümfooniaorkester, Sloveenia Raadio Orkester, Sofia Filharmooniaorkester (Bulgaaria), Belgradi Filharmooniaorkester jpt. 2015–2017 oli Mihhail Gerts Hageni teatri (Saksamaa) esimene kapellmeister. 2007–2014 töötas ta dirigendina Rahvusooperis Estonia. 2005–2007 oli ta Eesti Rahvusmeeskoori dirigent.

Muusikaõpinguid alustas Mihhail Gerts Heino Elleri nim Tartu muusikakoolis ja jätkas seejärel Tallinna muusikakeskkoolis. Ta on lõpetanud Eesti muusika- ja teatriakadeemia klaveri (prof Ivari Ilja) ja orkestridirigeerimise (prof Paul Mägi) erialal ning Berliini Hanns Eisleri nim muusikakõrgkooli orkestridirigeerimise erialal.

Age Juurikas
Foto: Sadu-Triste Juurikas

2011. aastal lõpetas ta EMTA doktorantuuri. 2021. aastal kutsus Mihhail Gerts ellu festivali „TubIN“ ja on selle kunstiline juht.

Age Juurikas on orkestraalse ja sugestiivse esituslaadiga soolopianist ning kammermuusik, kelles ühinevad Euroopa ja Venemaa klaverimängutraditsioonid. Samuti on ta kirglik pedagoog, kellel on õpilasi nii Eesti muusika- ja teatriakadeemias kui ka Tallinna muusika- ja balletikoolis. Ta on esinenud soolokavadega ja kammerkoosseisudes pea kõikjal Euroopas ja Põhja-Ameerikas ning soleerinud orkestrite ees, sh ERSO, Tallinna Kammerorkester, Pärnu Linnaorkester, Läti Riiklik Sümfooniaorkester, Leedu

Riiklik Sümfooniaorkester, Ukraina Rahvuslik Akadeemiline Sümfooniaorkester. Ta on pälvinud auhindu nii Eesti kui rahvusvahelistel konkurssidel, samuti mitmeid mainekaid tunnustusi, nt Neeme Järvi nim preemia (2003), Eesti Kultuurkapitali helikunsti sihtkapitali aastapreemia (2014), Eesti Interpretide Liidu aastapreemia (2023). 2018 ilmus tema debüütalbum „The Soul of Fire“, mis teenis aasta kammermuusikaalbumi tiitli.

Age Juurikas alustas muusikaõpinguid 4-aastaselt Tallinna muusikakeskkooli eelklassis ja lõpetas selle kooli 1998 prof Toivo Nahkuri õpilasena. Seejärel õppis ta Eesti muusika- ja teatriakadeemias prof Peep Lassmanni juhendamisel ning täiendas end vahetusüliõpilasena Helsingis Sibeliuse akadeemias (prof Liisa Pohjola ja prof Matti Raekallio) ning Karlsruhe kõrgemas muusikakoolis (prof Kalle Randalu). 2003–2007 õppis Age Moskvaa Tšaikovski-nimelise konservatooriumi aspirantuuris prof Vera Gornostajeva ja tema assistentide Sergei Glavatskihi, Darja Petrova ning Maksim Filippovi juhendamisel. Olulise õpetaja ja nõuandjana on tema kõrval olnud ka prof Matti Reimann.

Age lemmikrepertuaar pärineb 20. sajandi I poolest, aga teda huvitab ka kaasaegne muusika ning ta teeb koostööd heliloojatega. Oma

kontserdikavu kujundades on ta püüdnud mitte jääda klassikaliste, palju mängitud teoste raamidesse, vaid leida alati koht ka värskemale ja vähem esitatud muusikale. Ta on osalenud mahukates kaasaegse muusika projektides, nagu Grisey „Vortex temporum“, Stockhauseni „Mantra“; Toivo Tulevi klaverikontserdi „Nada“ ja Tatjana Kozlova-Johannese klaverikontserdi „Blow your house down“ esiettekanne. Age Juurikas on salvestanud ERR-i arhiivi kõik Mart Saare klaveriprelüüdid, Skrjabini ja Albénize klaveriteoseid ning uuemat eesti kammermuusikat. Alates 2017. aastast on Age ERP-i artist.

KOOSTÖÖPARTNERID

Heino Elleri Muusikakool
Vanemuise sümfooniaorkester

TÄNAME

Kerri Kotta, Rahvusvaheline Eduard Tubina Ühing
Eesti Rahva Muuseum
Tartu Linnavalitsus
Kadri Leivategija, Heino Elleri Muusikakool
Vanemuise teater

FESTIVALI MEESKOND

Kunstiline juht Mihhail Gerts
Produtsent Maarit Kangron
Produtsendi assistent Gerde Kadi Kuusk
Vanemuise kontserdimaja juht Sander Tamm
Turundus Laura Pöldma
Graafiline disain Kleer-Keret Tali
Keeletoimetus Tiina Talts
Müügispetsialistid Angela Rae, Merje Mürsepp-Kuntu
Kommunikatsioon Silver Kuusik, Jelena Poverina
Kavalehe koostaja Virge Joamets
Kavalehe küljendus Ave Palm

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

AUTOPARTNER

VANEMUINE

EESTI RAHVA
MUUSEUM

Heino Elleri Muusikakool

LIVIKO
— anno 1898 —

OLEREX

 Jazz
pesulad

myfitness
HEALTHY GYM & SPA

SELVER
Hea mõte

TARTU

/eestikontsert

/eesti_kontsert

eestikontsert.ee